

Samuli Paulaharju (1875-1944) on meille tuttu **Sompioista** kertovasta kirjastaan, jossa hän kansatieteilijänä kuvaa Sompion 1900-luvun alun elämää. Sompiossa Samuli Paulaharju kävi ensimmäisen kerran vuonna 1910. Varsinaisen kansatieteellisen keruumatkan Sompioon hän teki vuosina 1937-39. Tällöin Jenny ja Samuli Paulaharju asuivat paikallisen väen kodeissa. Kotikylässäni, Muteniassa, ollessaan Paulaharjut asuivat isovanhempieni Liisa ja Juho Keskitalon kestäkievarikamarissa. Tätini Maire Sjöström (os. Keskitalo) kertoi pariskunnan olleen Alatalossa täysihoidossa. Hän muisteli vieneensä siikasiivuja pariskunnalle kamariin. Valkea liina huoneen pöydällä on erityisesti jäänyt tätini Mairin mieleen. Siiri Alakorva-Balagovicin mukaan Paulaharjut asuivat Korvasessa ollessaan hänen synnyinkodissaan eli Junnulassa. *"Samuli ja Jenny Paulaharju asuivat vieraskamarissa, jota kutsuttiin saliksi. Sali-nimellä osoitettiin parhainta kamaria. Huone toimi majatalon vieraita varten. Se oli aina valmiina ja kiiltävän puhtaana eivätkä lapset saaneet mennä sinne järjestystä sekoittamaan... SALI!! Tätä Selma ja Eemeli Alakorvan taloa kutsuivat kyläläiset Junnulaksi. Talon olivat aikoinaan ostaneet esivanhempani Helena Matilda ja Johan (Juhani Värriö) Alakorva. Junnu on lyhennys Juhani-nimestä."*

Sekä Maire Sjöström että Siiri Alakorva-Balagovic muistavat Paulaharjut herttaisina ihmisinä.

Osallistuin alkuvuodesta seminaariin, jossa muisteltiin Paulaharjua ja hänen tutkimusmatkojaan Ruijaan. Seminaari järjestettiin Oulun kaupunginkirjastossa huhtikuussa 2018. Tapahtuma oli viimeinen viiden seminaarin sarjasta, joka liittyi Finlandia-palkitun kirjailijan Juha Hurmeen teatteriprojektiin Operaatio Paulaharju. Tilaisuuden yhtenä esitelmöitsijänä oli Marjut Paulaharju, joka on Samuli Paulaharjun pojan, Ahtin, tytär.

Esitelmässään Marjut Paulaharju sivusi kirjoittamaansa teosta "Monena mies matkalla", johon hän on koonnut mieleenpainuvimpia muisteloita isoisänsä keruumatkoilta. Alunperin Samuli ja Jenny Paulaharjulla oli tarkoitus julkaista vastaava teos, mutta suunnitelma kariutui Samuli Paulaharjun kuolemaan 1944, eikä Jenny Paulaharju katsonut itse kykenevänsä julkaisua laatimaan.

Osassa kirjaa kerrotaan myös sompiolaisista tarinankertojista.

Kerroin mielenkiintoisesta seminaarista pitkäaikaiselle seuramme jäsenelle, kirjastonhoitaja-kääntäjä, Siiri Alakorva-Balagovicille. Hän innostui lukemaan Marjut Paulaharjun teoksen. Ohessa hänen mietteitään ja huomioitaan ko. kirjasta.

Asta Valkonen

Siiri Alakorva-Balagovic:

Kun aloin lukea kirjaa ensimmäistä kertaa, ajattelin teoksen muistuttavan naisten lehtien tyyliä. Olinhan lapsesta saakka pitänyt Jenny ja Samuli Paulaharjua suuren Lönnrotin arvoisina. Esimerkiksi Sompio-kirja on oivallinen historiallinen kertomus kylien elossaolosta ennen niiden hukuttamista. Mutta kun luin Marjutin kirjan toiseen kertaan, huomasin sen tarpeelliseksi. Kirjan julkaiseminen on mielestäni onnistunut. Tutustummehan toisenlaiseen Samuliin ja toisenlaiseen Jennyyn. Ja saimme kuulla monen monista haastattelujen kohteista, ukoista ja akoista.

Minulla oli onni - olinhan erittäin utelias lapsi - osata kuunnella vanhempien ihmisten puheita. Odotin aamuisin 7- ja 8-vuotiaana jossakin valoisan kuistimme nurkassa Jenny Paulaharjun tuloa aamiaisen jälkeen istumaan niille kuistin laatikkopenkeille. Siinä oli myös läsnä joskus isäni tai jokin perheeni muista aikuisista jäsenistä. He olivat tarpeellisia apuhenkilöitä, jotka tiesivät talot ja niiden etäisyydet. Samuli Paulaharju oli jäänyt laatimaan saliin sen päivän haastattelukohteita. Kun sitten Samuli saapui, hän antoi Jennyllään suulliset tehtävät ketä emäntää tai nuorta henkilöä

piti sen päivän aikana haastatella. Näin Jenny-rouva toimi kahtena kesänä erinomaisena assistenttina kirjailijapuolisolleen. He palasivat hyvin myöhään valoisina kesäpäivinä takaisin illalliselle. Molemmat tekivät pitkiä päiviä.

Tästä uudesta kirjasta käy ilmi nuoren Paulaharjun innostus IKL:stä ja Suur-Suomesta. Ahti-pojan tytär on huomionnut, miten uusi vaimo Jenny - kenties mustasukkaisena - kohteli pientä Ahtia aika kovin ottein ja itse lasten isä oli niin intohimoinen kansanperinteen kerääjä, että jätti lasten kasvatuksen palvelijan ja toisten sukulaisten harteille. Minun muistikuvani Jenny Paulaharjusta oli ihana meitä pieniä lapsia kohtaan Korvasessa - niin oli kuulemma Muteniassakin, muistelee tätisi Maire.

Sitten se Samuli Paulaharjun värikäs adjektiivien käyttö aina vuoteen 1920 saakka: akat, ukot, äijät, silmäpuoli eukkorupelo, sokea, vapiseva ukkoraukka, pikkuruinen, käyräselkäinen, kyömynenäinen, kopeloiva sokea, huonokuuloinen, takkutukkainen, iso mustapartainen, piippusuinen akka, huutolaisukko, vankkaleukainen, kumarahartiainen ukonrutimo, vähäläntä äkäinen eukko;

sivulla 121: pyylevä pulliainen, rehuporta, pitkätukka, silmäniskijä, harmaat sarkatakit, kikkanoikkaiset paulapieksut; sivulla 129: Eeva Kurtti, muori, täysiverinen noita-akka, musta, laiha, ruskeankuivettunut kuin kotiparkkinen akka, mustat silmät, pikimusta tukka, Eukon kurja mökki, punarokkiset lutikkaiset lattialla iloisesti sinne tänne risteilevät;

sivulla 132 Tepsan Pekka, tietäjäukko, pikkuruikkunen, kippuranenänen, muuta suurta ei ollut kuin musta, kähäräinen tuuhea tukka, pajunkuorimälli poskessa pullottamassa;

sivulla 134: Tuomas Lomajärvi, ukko ja akka ... , Äijä puristelee suonisia nyrkkejään, muljauttaa pienet kiiluvaisensa kamalannäköisiksi, kirauttaa ruskeita hammaskalsujaan, niin että leuat väkättävät ja takkuinen pukinparta vipattaa. Musta tukka kohahdellen äyskii äijä;

sivulla 135: pienisilmäinen ja leveänaamainen karhu;

Näitä värikkäitä kuvauksia ei ole enää vuoden 1920 jälkeen, sillä ukot ja akat muuttuvat paapoiksi ja vaareiksi, isänniksi, emänniksi ja miehiksi... Aivan verraton on tuo Paulaharjun kuvaaminen vanhusten ulkonäön suhteen.

Ja sitten Samuli Paulaharju löytää Sompion vuonna 1937 ja kertoo: "Luonnon koskemattomuus, kansan alkukantaisuus ja salamyhkäinen taikapiiri ylittävät kerääjän odotukset."

Minusta Mutenia ja Korvanen ovat maailman parhaimpia ja maailman fiksuimpia kyliä eikä mitään alkukantaisia... höpö, höpö.

Ajattele, Asta, Kempeleen vuosinani minä tapasin Jenny luona myös Paula-tyttären. Hän ei paljoa puhunut. Hän tarjoili meille kahvit. Sitten Jennyn veljen tytär Sirkka-Maija Simojoki oli kohta lähes ystäväni. Tapasimme ensimmäisen kerran Oulun Punaisen Ristin Veripalvelussa, olinhan verenluovuttaja. Olimme Sirkka-Maijan kanssa jonkin aikaa kirjeenvaihdossakin. Meitä yhdisti klassinen musiikki.

Nyt innostuin tietämään, mitä nuori Paulaharju koki kveenien seurassa Ruijassa. Tilasin kirjastosta teoksen "Ruijan suomalaisia", että näen miten vaikeaa työtä ovat tehneet nuoret suomalaiset siellä kalastuslaivoissa eli siis mummoni Helena Matilda Arajärvi ja hänen tuleva aviomiehensä Juhani Värriö.

Näin tällä kertaa. Pitäkäämme yhteyttä!

Aurinkoisesta ja viileästä Hesasta Siiri Matilda